

VEELGESTELDE VRAGEN

Tentoonstelling over de wolf in Bezoekerscentrum De Kennemerduinen

Over de tentoonstelling:

Hoelang blijft de tentoonstelling staan?

De tentoonstelling staat een half jaar in Bezoekerscentrum De Kennemerduinen. In de zomer verplaatst de tentoonstelling naar bezoekerscentrum De Hoep in Castricum. In het bezoekerscentrum in Overveen zal vanaf dat moment een andere wisseltentoonstelling te zien zijn.

Moet je betalen om de tentoonstelling te kunnen zien?

Nee. De tentoonstelling staat in het bezoekerscentrum dat voor iedereen vrij toegankelijk is.

Waarom heeft het Nationaal Park een expositie over de wolf?

Sinds 2015 wordt de wolf regelmatig gezien in Nederland, na 150 jaar afwezigheid. Er is een toenemende migratie van wolven vanuit Duitsland. Steeds vaker duiken er in de media verhalen op van wolven die zijn gezien. De wolf houdt ons bezig!

De kans lijkt vooralsnog klein dat een wolf zich vestigt in de drukke Randstad. Maar nu er steeds verder in Nederland wolven worden gezien, lijkt een rondzwervende wolf een mogelijkheid. PWN beheert verschillende natuurgebieden in Noord-Holland. Met deze tentoonstelling neemt de beheerder een kijkje in de toekomst. Bezoekers kunnen kennis maken met het fascinerende dier: wat eet de wolf, hoe leeft het dier, hoe is hij in Nederland terechtgekomen, wat is de invloed van de wolf op de natuur?

Wolf in Nederland:

Hoeveel wolven leven er in Nederland

Sinds 2011 zijn er meerdere waarnemingen van wolven gedaan in Nederland. Volgens Wageningen Environmental Research (WENR) stond de teller op 1 september 2018 op acht wolven. Van het vestigen van wolven is vooralsnog geen sprake. De wolven die de afgelopen jaren in Nederland worden gezien zijn verdwaalde wolven, afgesplitst van de roedel.

Waar komen de wolven in Nederland vandaan?

In Duitsland leeft een groeiend aantal wolven dat zich ieder jaar verspreid over Duitsland, en inmiddels ook naar Denemarken. Deze wolven zijn afkomstig uit de Poolse populatie en zijn zelf naar Duitsland gelopen. De wolven die de afgelopen jaren in Nederland worden gezien zijn zwervende wolven uit Duitsland, afgesplitst van de roedel.

Vanuit het zuiden kunnen wolven van de Frans/Italiaanse populatie Nederland bereiken. Wolven vanuit Italië vestigden zich in Frankrijk (en elders) in de Alpen. Van daaruit verspreiden verder naar het westen en noorden.

Wat zijn de risico's van aanwezigheid van de wolf voor veehouderijen?

Voor geiten en schapen die in de buitenlucht gehouden worden moeten bij aanwezigheid maatregelen genomen worden. Het grote aanbod van prooi in een weiland is voor de wolf een onnatuurlijke situatie en kan er voor zorgen dat een wolf (meer) dieren doodt. Runderen en paarden worden dankzij hun formaat en ander sociaal gedrag hoogst zelden aangevallen. Beschermingsmaatregelen kunnen bestaan uit een hekwerk onder spanning of kuddebeschermingshonden. Een waterdichte bescherming tegen aanvallen van wolf bestaat er niet.

Op dit moment hebben de provincies echter nog geen financiële middelen beschikbaar gesteld voor steun aan boeren om hun kuddes te beschermen. Boeren kunnen een vergoeding krijgen als aangetoond is dat hun geleden schade veroorzaakt is door een wolf.

Het leven van de wolf:

Wat eet een wolf?

Wolven in Duitsland eten voornamelijk reeën en zwijnen, maar ook moeflons, edelherten en damherten. Uit een uitgebreid onderzoek in de Lausitz regio (Tsjechië) bleek dat minder dan 1% van het voedsel bestond uit gehouden dieren zoals geit en schaap. In Nederland komt het ree zeer algemeen voor (meer dan 100.000); edelhert leven vrijwel alleen op de Veluwe en zwijnen op de Veluwe en in delen van Zuidoost-Nederland.

Hoe leven wolven samen?

Wolven zijn sociale dieren die leven in roedels. Zo'n familiegroep bestaat meestal uit een mannetje en een vrouwtje en hun nakomelingen. Deze blijven hooguit twee jaar in de roedel. Bij een gemiddelde worp van vier dieren kan de roedel na twee jaar uit tien exemplaren bestaan, maar in de praktijk is dat meestal veel minder.

Waarom huilen wolven?

Het huilen van wolven is vooral bedoeld om over grote afstanden te communiceren. Wolven huilen onder meer om de roedel bij elkaar te houden of andere wolven te alarmeren of op afstand te houden. Afhankelijk van de omstandigheden kunnen wolven gehuil op een afstand tot 10 kilometer horen. Het geluid van een wolf is overigens niet te onderscheiden van dat van grote honden.

Hoe groot is het leefgebied van wolventerritorium?

De omvang van het territorium is tussen de 200 en 2000 vierkante kilometer. De grootte van het leefgebied van een roedel wolven hangt vooral af van de hoeveelheid beschikbaar voedsel en van voldoende aanwezigheid van rustige plekken. Roedels jagen meestal binnen een gebied dat varieert van 129 tot meer dan 2.600 km².¹ In Europa is hun territorium meestal kleiner, tussen 100 en 500 km². In Duitsland gebruikt een roedel bijvoorbeeld gemiddeld 250 km².

Het kerngebied waarin een wolf leeft is kleiner, tot mogelijk 10 km.²

De wolf in Nationaal Park Zuid-Kennemerland:

Hoe groot is de kans dat de wolf in Nationaal Park Zuid-Kennemerland komt?

Sommige experts verwachten dat het slechts een kwestie van tijd is voor een wolf zich ook aan de Noord-Hollandse kust laat zien. Het zal dan waarschijnlijk om een rondzwervende wolf gaan.

¹ The National Wildlife Federation 2018

² <http://wolfbg.org/wp-content/uploads/2015/11/Wolf-home-ranges-EJWR-Kusak-et-all-final.pdf>

Doorgaans blijven wolven in hun territorium, maar ze kunnen ook in hoog tempo nieuwe gebieden verkennen. Jonge wolven op zoek naar een partner of nieuw territorium kunnen afstanden afleggen van wel duizend kilometer. De duinen zijn waarschijnlijk het laatste gebied in Nederland waar de wolf zal komen. Een wolf vindt het een hele toer om wegen, spoorlijnen en kanalen te passeren. En de Randstad is daarvan vergeven.

Is het duingebied interessant leefgebied voor de wolf?

Er wordt gedacht dat duinen een prima habitat bieden voor wolven. Ze worden bijvoorbeeld ook in de zandduinen van Alaska gevonden.³ Een wolf past zich makkelijk aan en kan dan ook in verschillende soorten landschappen leven. Ook is er voldoende voedsel beschikbaar. De natuur in het Noord-Hollandse kustgebied is echter versnipperd. Wolven hebben behoefte aan voldoende rustplekken en zullen daarom de voorkeur geven aan andere gebieden. Ook ligt er voor wolven veel infrastructuur en een grote afstand in de weg om bij de duinen te kunnen komen.

Wat is het effect op planten en dieren?

Wolven vervullen als toppredator een belangrijke functie in natuurgebieden. Doordat wolven om de paar dagen voedsel nodig hebben, zijn er het hele jaar door kadavers in de natuur. Een heel scala aan aaseters in Europa profiteert hiervan. Doordat wolven vooral zwakke dieren bejagen, worden er naast veel jonge dieren vooral oude en zieke gedood. Dat laatste houdt de populatie hoefdieren gezond en het eerste voorkomt een al te sterk groei van hoefdieren. Hierdoor is er op plekken waar wolven leven minder vraat aan jong bos en krijgen jonge struiken de kans om op te groeien. Vooral op plekken waar er heel veel grazers zijn is de verwachting dat wolven een sterke invloed hebben op de hertenpopulaties en daarmee op het landschap.

Welke maatregelen zijn nodig als de wolf naar NPZK komt, tijdelijk of lange termijn?

De wolf is een beschermde soort. Mocht er een wolf naar het kustgebied, dan zal in het natuurbeheer met de wolf rekening moeten worden gehouden. Wat de precieze consequenties zijn, wordt nog onderzocht.

Hoe kijken de beheerders PWN, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer aan tegen de komst van de wolf?

Het standpunt van PWN t.a.v. de wolf:

Vanwege zijn rol als toproofdier, is de wolf een belangrijke soort die een essentiële plaats inneemt in het ecosysteem. Wij beschouwen de natuurlijke terugkeer van de wolf in Nederland als goed nieuws voor de Nederlandse natuur.

Het is mogelijk dat de wolf op een dag de duinen zal bereiken, maar dit zal geen gemakkelijk en snel proces zijn. De wolf moet zich eerst in het oosten van het land vestigen; dan, wanneer er nieuwe wolven geboren worden op Nederlands grondgebied, kunnen ze uitbreiden naar de kuststreek. Als de wolf zich in de duinen zal vestigen, zal PWN de soort verwelkomen. De wolf zal invloed hebben op zijn prooi-soorten zoals konijnen, hazen en reeën en damherten, evenals op concurrerende roofdieren zoals vossen. We zien deze impact als een natuurlijk proces, dat een van de belangrijkste doelen van ons management is.

Schapen en geiten die we in bepaalde delen van de duinen houden, zijn echter ook een potentiële prooi voor de wolf, dus we zullen maatregelen moeten nemen tegen predatie en de kuddes

---

³ Ballard et al. 1997

beschermen. Onze grote binnenlandse grazers, zoals de hooglanders en paarden en de Europese bizon, zijn te groot en gevaarlijk voor de wolf, hoewel jonge kalveren kwetsbaar kunnen zijn. Aan de andere kant kan het begrazingsgedrag wel worden beïnvloed door hun angst voor grote roofdieren. De kans op een ontmoeting met de wolf in de duinen zal altijd klein zijn. De wolf is een verlegen dier en vermijdt meestal menselijk contact; we zullen vooral zijn aanwezigheid opmerken omdat de wolf zijn sporen achterlaat op het pad zoals voetafdrukken en uitwerpselen. Gedomesticeerde honden van bezoekers moeten aan de lijn en onder controle gehouden worden.

De aanwezigheid van de wolf in een zeer dichtbevolkt land zoals Nederland maakt logischer wijs vragen bij mensen los: is de aanwezigheid van de wolf een bedreiging voor mensen en onze huisdieren? Kan de wolf echt samen met ons leven en wat is de impact op ons landschap? In december 2018 presenteren PWN en partners daarom aan het publiek een informatieve expositie 'Door de ogen van de wolf' over de terugkeer van de wolf in Europa en Nederland.

Als drinkwater- en natuurbeheerder wil PWN informatie geven over de wolf en zijn ecologie om beter te begrijpen wat zijn mogelijke terugkeer betekent voor de Nederlandse bevolking en de natuur.

Natuurmonumenten vindt de wolf een verrijking voor de natuur.

Lees meer op <https://www.natuurmonumenten.nl/standpunten/wolf>

Staatsbosbeheer ziet de wolf als een waardevol dier dat een positieve rol in de Nederlandse ecosystemen kan vervullen. Een spontaan terugkerende wolf is welkom in de terreinen van Staatsbosbeheer. Uiteraard is de komst van de wolf spannend. In een dichtbevolkt land als Nederland zal er relatief veel vaker een confrontatie tussen mens en wolf plaatsvinden dan, bijvoorbeeld, in Duitsland. Naast dat de komst van de wolf spannend is voor agrariërs of particulieren met huisdieren zoals schapen of geiten, verrijkt de wolf onze natuur. De wolf is een fascinerend en intelligent dier. Door zijn hoge positie in de voedselketen zorgt hij voor reuring en dynamiek in onze natuurterreinen, en daar vaart de natuur wel bij. Staatsbosbeheer zet dan ook verschillende middelen en kanalen in om het verhaal van de wolf zo evenwichtig en objectief mogelijk te vertellen, gebaseerd op feiten.

De wolf en de mens:

Hoe herken ik een wolf?

Wolven en honden worden vaak met elkaar verwisseld. Sommige honden hebben kenmerken die erg veel lijken op die van wolven. De kenmerken van een wolf zijn: vacht beige tot rossig bruin; geleidelijk overgaand in grijzige bovenkant, met een onduidelijk donker zadel; wit rondom de bek; lange, stevige poten; dik behaarde, naar beneden hangende rechte staart; spitse rechtopstaande, naar de top toe iets afgeronde oren; brede, krachtige kop, waardoor de oren verder uit elkaar staan dan bij een hond en een rechte rug.

Wat moet je doen als je een wolf ziet?

Behandel een wolf met respect en houdt voldoende afstand tot het dier, net zoals bij alle grote wildlevende dieren. Neem daarnaast contact op met de beheerder van het gebied waar je de wolf hebt gezien.

De informatie op deze pagina is tot stand gekomen i.s.m. Wolven in Nederland. Op de website www.wolveninnederland.nl is nog veel meer te lezen over wolven.